

DARŽAS MANO DAUGIABUČIO KIEMO DĖŽĖSE

Intriga Pakruojo mieste

Visų daržas daugiabučio kiemo dėžėse ar net maišuose. Į šį daržą nusiskinti keletą svogūnų laiškų ar petražolių, krapų bei kitų prieskonių lapelių, kvepiančių saule ir vėju, turi teisę ateiti kiekvienas daugiabučio gyventojas. Mums, lietuviams, tai neįprastas daržas : gėrybėmis naudojasi visi, bet ir rūpintis tuo daržu privalo visi. Kai Pakruojuje buvo išdėliotos dėžės prie Vilniaus gatvės daugiabučio nr. 36 ir Vytauto Didžiojo g. – 63 kieme, kai sugužėjo arti trisdešimties talkininkų su įrankiais, praėivių susidomėjimas buvo didelis. Tik ir girdėjosi: „Kas čia dabar bus?“, „Ką jie ten daro?“... Vieni klausė – „Kas čia per „grabai?“ (dėžės pailgų formų), kiti spėliojo, gal čia busią kapai...

Pradžių pradžia Helsinkyje

Noriu išsklaidyti žmonių spėliones, kam tos dėžės skirtos, ir viską papasakoti nuo pradžių. Praėjusiųjų (2013 m.) pabaigoje kartu su kitomis delegacijos narėmis dalyvavau Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centro koordinuojamo tarptautinio projekto „Naujas veiklos aspektas: aktyvaus pilietiškumo ir sveikatingumo skatinimas, pasitelkiant miesto sodininkystę“ dalyvių – partnerių susitikime Helsinkyje. Susitikimą koordinavo suomių nevyriausybinė organizacija „Dodo“. Be Lietuvos atstovų, dalyvavo projekto partneriai iš Latvijos, Vengrijos, Turkijos. Pagal iš anksto parengtą maršrutą lankėmės įvairiose Helsinkio vietose. Kiekvienos šalies atstovai įdomiai pristatė save ir savo veiklą būsime projekte.(Pakruojiečių vardu savo planais dalijosi įstaigos vadovė Rima Juozapavičienė). Buvo išsiaiškinta, ko tikimasi iš šio projekto ir aptartos bendradarbiavimo taisyklės, pasidalinta patirtimi. Daug laiko praleidome vaikščiodami gatvėmis, todėl galėjome konkrečiai stebėti, kaip įrengti daržai dėžėse bei maišuose, matėme akį traukiančių gėlynų viešose erdvėse ir suvokėme, kiek daug dėmesio šioje šalyje skiriama miesto apželdinimui ir gražiui žmonėms kurti.

Pirmieji mūsų žingsniai

Jau supratote, kad tas sujudimas prie tų dviejų namų Pakruojo mieste – tai jau išibėgėjusio GRUNDTVIG mokymosi partnerystės tarptautinio projekto (Jis skirtas pilietiškumui ir susirūpinimui savo sveikata aktyvinti) pirmieji praktinės veiklos žingsniai, kuriems toną duoda suaugusių ir jaunimo švietimo centras – koordinatore Rima Leimontienė. Dar būdama Helsinkyje, žavėjausi jos pasirengimu, kūrybingumu, kantrybe, aiškinant kitų šalių delegacijoms pakruojiečių planus šiam projektui realizuoti. Gėrėjausi jos aktyvumu, išmanymu to, kuo užsiima. Čia trečiasis jos vadovaujamas projektas, kaip pati sako – „jos kūdikis“. Pasibaigus tai pirmajai – istorinei – daržų dėžėse kūrimo dienai, R. Leimontienė džiaugėsi, kad jos „kūdikis“ turi tiek auklių. Būtina priminti, kad projektą, kurio pristatymas vyko 2013 m. lapkričio 12 d., pakruojiečiai vykdys dvejus metus. Visai šiai veiklai pasitikėjimo ir stabilumo teikia tai, kad jame nuo pat pirmos dienos dalyvauja Pakruojo seniūnas Saulius Margis. Miesto gyventojai, susidomėję naujove, tąkart atidžiai klausėsi metodininkės R. Leimontienės pasakojimo apie projektą, kartu su ja svarstė būsimas veiklas, tvarkaraštį ir kt. Kaip rašė laikraštyje Viktorija Stravinskaitė, pageidavusiųjų mokyti ir dalyvauti projektinėje veikloje grupę sudarė įvairaus amžiaus miesto gyventojai: jauniausieji – maždaug 23 metų, o vyriausiajai dalyvei – 75 metai. Tai labai didelis privalumas – vieni turtingi gyvenimiška patirtimi, kiti – sukaupta internetine išmintimi. Tuo amžiaus skirtumu, dalyvių interesų (rūpėjo išsiaiškinti įvairių augalų sodinimo subtilumus, augalų suderinamumą, prieskonių žolelių auginimą, balkono augalų priežiūros ypatumus ir t.t.) įvairove, ryžtu drauge kurti mieste grožį, siekiu įveikti miesto žmonėms neretai būdingą susvetimėjimą, izoliavimąsi tarp keturių sienų, kuris dažnų dažniausiai virsta nervinių sutrikimų priežastimi, reikia tik džiaugtis. Po miesto šeimininko – seniūno Sauliaus Margio ir architekto Artūro Šukio pritarimo ir palaiminimo, pradėjome krutėti link daržų kūrimo dėžėse. Esame dėkingi, kad seniūnas ir

architektas rasdavo laiko lankytis mūsų užsiėmimuose, kad išsakė vertingų pastabų ir turėjo klausimų mums. Visų projekto organizatorių ir dalyvių vardu – nuoširdus ačiū – abiem mūsų veiklos globėjams.

Žemės lytėjimo privalumai

Kodėl taip džiaugiamės galimybe dalyvauti projekte? Vyresnioji karta prisimena, kaip greitomis buvo bėgama iš kaimo ir skubama įsitvirtinti miestuose. Šiandien matome, kad ratas apsisuko – nemažai žmonių grįžta į sodybas, kur galima dvasiškai atsigauti rankomis prisilietus prie žemės darbų. Vis dažniau didžiuojasi tas, kuris savo lysvėje ar lysvelėje gali užsiauginti sau prieskonių, daržovių, vaistažolių. Smagu klausytis, kaip visuomenei žinomas žmogus, beveik niekada neturėjęs „reikalų“ net su smulkiaisiais žemės ūkio darbais, pasakoja ir džiaugiasi savo reikmėms užaugintais prieskoniais ar daržovėmis. Ir tokių žmonių daugėja... Tai labai prasminga. Juk dideliuose plotuose užaugintos ir prekybos centruose parduojamos daržovės, vaistažolės, prieskoniai yra praradę savo dvasinę energiją. Kiekvienas žinome, kad prekybos centre nupirktos morkos ar salotos skonis ne toks kaip valgant lysvėje užaugusią daržovę. Be to, rankomis trupinant grumstą, pirštais spaudžiant į lysvę daigelį ar užlyginant griovelį, į kurį subertos sėklos, tarsi įžeminami visi mūsų dvasiniai sunkumai, išgyvenimai.

Mes išsiilgę dėmesio, gerumo ir grožio

Miestiečių dalyvavimas projekte išryškino nuostabų dalyką: mums reikia grožio, mes išsiilgę dėmesio ir gerumo. Tad ir buriasi žmonės ten, kur galima pabūti kartu, kur gali ne tik gauti, bet ir duoti... Ir išeiti iš susibūrimo geresniam, gražesniam... Matyt, todėl ir rinkosi projekto dalyviai žiemos vakarais pasikalbėti, pasidalinti tuo, ką žino iš spaudos ar ką išsaugojo vaikystės prisiminimuose, būtent: arbatos skonių, skaniai kvėpėjusiais krapais ar kvėpiančiais žirneliais, apsvyniojusiaisiais ant susmaigstyto ir viršuje surišto karklo ar kito augalo lazdelių, palangėj žydėjusių nasturčių ar medetkų grožiu... Pasidalinti įspūdziais, koks gražus buvo močiutės darželis, įrėmintas akmenukais, kiekvieną pavasarį kalkėmis nubaltinamais. Kalbėjome apie, atrodo, iki skausmo žinomus dalykus, bet sužinota daug naujo ar atgaivinti atminties lobiai. Pavyzdžiui, esame įpratę naudoti krapų žaliuosius lapelius, bet, pasirodo, vertingesnės yra sėklos, o jos – pakaitintos su geru raudonu vynu – puikus vaistas nuo nervų ir nemigos... Daug daug tokių žinomų dalykų prisiminėme. Pasirodo, tie patys augalai yra ir vaistas, ir maistas, ir prieskoniai... Būtina pabrėžti ir tai, kad kiekviena projekto dalyvė labai stropiai ruošėsi pasirinkto augalo pristatymui, nes jautė atsakomybę, kuo įdomiau ir naudingiau papasakoti to augalo privalumus kolegėms. Projektiniuose užsiėmimuose paašškėjo, kad ir arbata būdavo kur kas kvapnesnė ir skanesnė, kai pačios sudėliodavome komponentus, viena kitai patardamos. Ir nieko tokio, kad ne visos žolelės buvo pačių surinktos. Skonio nesugadino nė žiupsnelis žolelių, įbertas iš pirktinės pakuotės. Smagu prisiminti, kad tada jautėmės esančios tikros žolininkės, tiek visokių vaistažolių vienoje vietoje turėdamos ir nusimanydamos, kaip geriau panaudoti virtuvėje.

Visus dalyvius labai suartino projektų, kaip atrodys mūsų daržai, braižymas ir aptarimas, dėžių daugiabučio daržui formos rinkimai, diskusijos dėžių spalvos tema. Net susiginčydavome – kiekviena turėjome savo nuomonę, o ir visos protingos... Buvo šiltų pokalbių apie mąstymo keitimą, apie rūpinimąsi žeme, neužmirštant žmogaus, apie projekte dalyvaujančių žmonių grupės pasirengimą darbui ir apie patį įgyvendinimą – daržo kūrimą dėžėse.

Neišėina iš atminties, kaip kruopščiai į vazonėlius sodinome tulpes ir hiacintus, kaip atsidėjusiai ir išradingai iš džiovintų augalų ir priedų komponavome kalėdines puokštes ne tik savo namams papuošti, bet ir laiptinės kaimynams pradžiuginti artėjančių švenčių proga, kaip sėjome velykinius želmenėlius bei puoselėjome juos, kaip dėliojome pavasarį pranašaujančias puokštes. Visi tie kūrybiniai darbeliai, pasitariant tarpusavyje, suartino projekto dalyvius ir sudvasino jų tarpusavio santykius, stiprino geradarystę, nuolatinį nusiteikimą padėti artimui, žadino dėmesingumą šalia esančiajam, mokė pakantumo ir atlaidumo.

Projekto praktinės dalies startas

Dėžių išdėliojimas kiemuose ir pasiruošimas sodinimui buvo kitas atsakingas veiklos etapas po teorinių užsiėmimų. Itin maloniai nuteikė faktas, kad tiek daug žmonių atsiliepė į kvietimą, nuotaikingai kabėjusį ant „Velykinio medžio“ švietimo centro fojė: „Maloniai kviečiame į Daržų dėžėse kūrimo dieną...“. Nereikėtų spėlioti, kas paskatino įsitraukti į projekto įgyvendinimą ne tik dalyvius, bet ir pagalbininkus, atskubėjusius su kastuvais, kibirais ir kitu inventoriumi... Noriu nuoširdžiai padėkoti namo gyventojams, švietimo skyriaus vedėjai Irenai Mažulienei, jos pavaduotojui Algirdui Šidlauskui ir visiems skyriaus ir švietimo centro darbuotojams, mūsų Seimo nario padėjėjui Gintarui Šurnai. Jie savo aktyviu talkininkavimu ne tik padėjo fiziškai, bet ir moraliai palaikė projekto dalyves, siekiančias užsibrėžtų tikslų, besidžiaugiančias ne tik materialia naujove – būsimais daržais dėžėse, bet ir dalies miemiečių vidinio pasaulio kaita. O moralinės paramos tikrai reikia, nes projekto veikla yra naujas dalykas ne tik Pakruojyje, bet ir visoje Lietuvoje. Nuo to, kaip mums pasiseks toji naujovė, labai priklausys jos paplitimo tempai gretimuose ir tolesniuose rajonuose. Nuoširdus ačiū Lygumų Ž. Ū. bendrovės vadovui Petruui Ivanauskui. Ačiū ir visiems projekto dalyviams, su kuriais dar ilgokai dirbsime kartu. Be dalyvių, nebūtų ir paties projekto, ir globėjų pagalbos nereikėtų. „Geras projekto praktinės dalies startas“, – tokia išvada buvo padaryta po darbų susirinkus prie arbatos puodelio ir besigėrint sudėliotomis dėžėmis.

Noriu tikėti, kad viskas, ką išauginsime savo dėžėse, pasieks ne tik pilvą, bet ir dvasią, nes dar bendrausime sodindami, prižiūrėdami savo naujoviškus daržus, gerdami arbatą ir gėrėdamiesi aplink mus augančiu grožiu.. Tikiuosi, kad atsiras pasekėjų ir kitų daugiabučių kiemuose, kad tokie daržai atsiras prie mokyklų, darželių..

Be abejo, laikraščio skaitytojai, apžiūrėję ir vėliau stebėdami mūsų daržus, turės pastabų, patarimų, klausimų, nebus apsieita ir be kritikos. Viską išklausysime, apmąstysime ir dalykiškai reaguosime. O jeigu savo darže ar kieme turite kurių nors augalų ar daigelių perteklių, pasiūlykite mums, mes juos susodinsime savo dėžėse-daržuose. Ačiū.

Šis projektas dar turės ir kitų veiklų. Tai – Daigų mainų akcija, Maisto gaminimas, Restorano diena..., bet apie tai informuosime jau kitose publikacijose.

Dolina Ražauskienė, projekto dalyvė